Förhoppningar och brustna visioner i sjukvården

Björn Carlsson. **Porträtt av sjukvården inför tvåtusentalet. Del 1. Det är vi som är vårdarbetarna.** 217 sidor. Åtvidaberg: Björnkullen AB förlag, 1996. Pris 300 kr på postgiro 82 22 29-1. ISBN 91-972928-0-X.

Recensent: professor Bengt Arnetz, enheten för vårdmiljö och hälsa, Statens institut för psykosocial miljömedicin, Stockholm.

Denna bok kommer synnerligen lämpligt. Den beskriver vad olika yrkesutövare inom vården tycker och tänker om vården, det förgångna, om framtiden och om livet i stort.

När hälso- och sjukvården diskuteras blir det lätt i termer av kalla och abstrakta siffror, som presenteras i tunga och för de flesta svårpenetrerade utredningar. Människan bakom siffrorna kommer inte fram. I boken »Porträtt av sjukvården inför tvåtusentalet» läser man om vårdpersonals personliga referensramar och erfarenheter från barn- och ungdomen. Vad minns man från barndomen, varför valde man att söka sig till vårdyrket, vad tycker man om den pågående strukturomvandlingen av vården, hur ser man på framtiden? Dessa samt en rad andra viktiga frågor berörs.

Från pryoelev till pensionär

Tanken är att redaktören bakom boken skall gå vidare med att i porträttform även höra vad politiker, patienter och andra som är engagerade i vården tänker och tycker. Boken startar med pryoeleven och slutar med pensionären. Eftersom detta är personliga porträtt väljer respektive person själv hur de skall formulera svaren på några generella frågor, som de blivit ombedda att reflektera över. Trots detta återkommer vissa ord regelbundet.

Man har generellt förståelse för behovet av besparingar inom sjukvården. Man tycker dock att politiker och administratörer, som beslutar om nerdragningar och förändringar borde lyssna mera på de anställda i vården samt på patienterna. Lyssna är ett ord som dyker upp om och om igen. Bland vårdpersonal finns,

Illustration i boken »Porträtt av sjukvården inför tvåtusentalet».

framhåller flera av de intervjuade, idéer om hur verksamheten kan förbättras, arbetsmiljön utvecklas och patientomhändertagandet bli mera optimalt. Dessa idéer tas dock aldrig till vara. Andra ord är Sisyfos-jobb eller andra uttryck som beskriver en känsla av att jobba i kraftig motvind, där man ser framtiden an med mycket stor oro. Flera av de intervjuade har varit med om flera omorganisationer, stängningar av enheter och perioder av arbetslöshet. Man tycker i flertalet fall att arbetsinsatsen värderas lågt när det gäller lön, men det som får dem att fortsätta är patienternas uppskattning och uppmuntran.

Boken visar hur vårdanställda, allteftersom de blir mer mogna, reflekterar över sina egna liv i relation till det som de upplevt och upplever i vården. Missöden och livsöden presenteras, och egna glädje- och sorgestunder lyfts fram. Vikten av att som sjukvårdspersonal må väl i kropp och själ för att kunna ge god vård och omsorg blir också tydlig på flera ställen i boken.

Denna bok handlar inte om siffror. Den handlar inte om vad den typiske representanten för vårdanställda tycker. Den handlar om hur ett litet urval av människor, som står inför att börja i vården, är mitt uppe i arbetet eller som redan lämnat sin aktiva vårdbana, tänker och känner och vad de oroar sig över. Den handlar om förhoppningar och brustna visioner.

Stimulerar till eftertanke

Boken borde läsas av alla som planerar att arbeta i vården eller redan gör det. Den uppmuntrar till eftertanke och till att vi både en och flera gånger funderar över vad det innebär att ta ansvar för andra människors liv och hälsa. Boken skulle med fördel kunna användas vid lokalt kvalitetsutvecklingsarbete. Den stimulerar till reflektion, där också andra aspekter än vårdtider, flöden, kronor och beläggningsgrad vägs in när det kommer till att bedöma vårdkvalitet. •

Två välkomna bidrag i floran av metodböcker

Kirsti Malterud. **Kvalitative metoder i medisinsk forskning**. En innføring. 216 sidor. Oslo: Tano–Aschehoug, 1996. Pris 238 nkr. ISBN 82-518-3491-0.

Harriet Holter, Ragnvald Kalleberg, red. **Kvalitative metoder i samfunnsforskning**. 294 sidor. Oslo: Universitetsforlaget, 1996 ISBN 82-00-22535-6.

Recensent: docent i psykologi/adjungerad professor Lillemor Hallberg, psykologiska institutionen, Nordiska hälsovårdshögskolan, Göteborg.

MEDICINSK FORSKNING

Den välskrivna boken »Kvalitative metoder i medicinsk forskning» välkomnas på det varmaste. Anledningen till detta är att olika grupper inom vård och omsorg, t ex läkare inom olika discipliner, behöver inviteras till och erbjudas kunskap om kvalitativa metoder i forskning kring patienter och deras sjukdomstillstånd. En kvalitativ ansats kan bidra till att kunskapshorisonten inom medicinsk forskning vidgas. Läkare är vana att ställa frågor där svaren ofta är givna. En induktiv ansats, dvs kvalitativ metodik, kan leda till upptäckter av nya svar och till att det som vanligen tas för givet ställs i fokus för kritisk analys.

Praktiska exempel

Denna bok är skriven av en erfaren läkare/forskare, och författaren belyser tillämpning av kvalitativ metod med ett flertal relevanta medicinska frågeställningar. Dessa praktiska exempel är en styrka i boken.

Boken borde vara lämplig för alla som utbildas för eller sysslar med forskning som rör patienter inom vård och omsorg. Jag tänker speciellt på grund- och forskarutbildning av läkare, sjuksköterskor och annan vårdpersonal. Boken är också mycket lämplig för Nordiska hälsovårdshögskolans kursutbud, där undervisning om kvalitativa metoder har en framträdande plats. På Nordiska hälsovårdshögskolan representerar de studerande samtliga professioner inom hälso- och sjukvård i de nordiska länderna.

Forskningsproblemet avgör val av metod

Malteruds bok är indelad i fem delar: 1. grundprinciper för forskning, 2. forskningsprocessen, 3. design och fältarbete, 4. teoretiska spörsmål och 5. avslutningsord. En övergripande utgångspunkt för innehållet i boken är att ett specifikt forskningsproblem styr valet av metod och att vetenskaplig kunskap kan erhållas med hjälp av flera olika metoder och att ingen metod i sig är bättre än någon annan. En annan utgångspunkt är en kunskapsteoretisk syn som erkänner forskarens delaktighet i alla faser av kunskapsutvecklingen. Författaren erkänner att forskare med annan bakgrund än läkarens kan komplettera medicinsk kunskap på ett intressant sätt med hjälp av kvalitativ metodik, t ex deltagande observation.

Analysprocessen poängteras

Det poängteras i bokens första kapitel att samma krav på kritisk reflektion, giltighet (validitet), pålitlighet (reliabilitet) och orginalitet ställs på all vetenskaplig forskning, antingen kunskapen är framtagen med kvalitativ eller kvantitativ metod.

I kapitel 2 klargörs skillnader mellan kvalitativ och kvantitativ forskning liksom distinktionen mellan kvalitativ forskning och kvalitetssäkring på ett utmärkt sätt. Tredje kapitlet belyser forskningsprocessen och hur forskaren förhåller sig till förförståelse och teoretisk referensram.

Vidare diskuteras hur beskrivande och tolkande aspekter inkluderas i analysprocessen. De olika analysnivåerna syftar till 1. beskrivning som ökar förståelsen, 2. utveckling ▶